

MŰEMLÉKVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Nick község

399 hrsz. Szent Anna-templom

1. BEVEZETÉS

Jelen műemlékvédelmi hatástanulmány tárgya a Nick község közigazgatási területén található, 399 helyrajzi számú Szent Anna-templom és annak műemléki környezete. A tanulmány a településtervezési folyamat részeként készült, a hatályos jogszabályi előírásoknak megfelelően.

A dokumentum célja annak vizsgálata, hogy a településtervben szereplő fejlesztési elképzelések és területhasználati változások milyen hatást gyakorolnak a műemléki értékekre, különös tekintettel:

- a védett épület állapotára,
- a műemléki környezetre,
- a település történeti karakterére,
- valamint a látvány- és tájképi összefüggésekre.

A tanulmány a településtervek alátámasztó munkarészeként készült, összhangban azzal a követelménnyel, hogy az épített örökség védelme a településrendezés szerves része legyen.

A településterv 2026. január 13-ig megindult eljárásnak minősül.

2. JOGSZABÁLYI ÉS SZAKMAI HÁTTÉR

A hatástanulmány elkészítése során az alábbi főbb jogszabályok és szakmai dokumentumok kerültek figyelembevételre:

- a magyar építészetéről szóló 2023. évi C. törvény,
- a településtervek készítéséről szóló 419/2021. (VII.15.) Korm. rendelet,
- az egyes tervek környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Korm. rendelet,
- a kulturális örökség védelméről szóló törvény,
- valamint Nick község településtervezési dokumentumai (megalapozó vizsgálat, alátámasztó javaslat, értékleltár).

A jogszabályi háttér egyértelműen rögzíti, hogy a műemléki értékeket lehetőség szerint eredeti helyükön, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni, és minden fejlesztést ennek figyelembevételével kell megtervezni.

3. A TELEPÜLÉS ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

Nick község Vas vármegye északi részén, a Rába és a Répce folyók közötti területen helyezkedik el, a Nyugat-dunántúli régióban. A település közigazgatásilag a sárvári térséghez tartozik, legközelebbi városa Répcelak, amely mindössze néhány kilométerre található. A falu története a középkorig nyúlik vissza, első írásos említése 1221-ből ismert, és fejlődése szorosan összefügg a környező vízrendszerrel. A település neve feltehetően személynévből vagy vízrajzi adottságra utaló kifejezésből ered.

Nick hagyományosan falusias jellegű település, amely megőrizte történeti úthálózatát és telekstruktúráját. A beépítésre jellemző az oldalhatáron álló, földszintes lakóépületek rendszere, nagy kertekkel és viszonylag alacsony beépítési intenzitással. A településszerkezet központi eleme a templom köré szerveződő falumag, ahol a fő közlekedési utak találkoznak. A település másik karakteres része a Nicki Műgát környezetében kialakult üdülőterület, amely rekreációs funkciókat is ellát.

A község gazdasági szerepe elsősorban mezőgazdasági jellegű, de a térségi kapcsolatok révén a lakosság egy része a közeli városokban dolgozik. A település életében fontos szerepet játszanak a helyi közösségi és vallási hagyományok, amelyek központja a Szent Anna-templom. Nick összességében egy kis léptékű, nyugodt, hagyományos arculatú település, ahol a természeti környezet és az épített örökség szoros egységet alkot.

A település szerkezete alapvetően két fő egységből áll:

- a történeti településmagból,
- valamint a később kialakult üdülőterületekből (Műgát környéke).

A történeti településrész a templom köré szerveződik, és hagyományos falusias beépítési struktúrával rendelkezik:

- oldalhatáron álló beépítés,
- nagy telkek,
- vakolt homlokzatok,
- magas tetős, egyszerű tömegformálás.

A település megőrizte történeti úthálózatát és emberléptékű térszerkezetét, amely az épített örökség egyik legfontosabb hordozója.

4. A MŰEMLÉK ISMERTETÉSE

4.1 Az épület története

A Szent Anna-templom a település meghatározó építészeti és szakrális emléke. Az épület 1761-ben, a rekatolizáció időszakában épült egy korábbi protestáns templom helyén.

A templom 1958 óta áll országos műemléki védelem alatt, környezete pedig műemléki környezetként is védett. A terület egyben régészeti lelőhely is.

4.2 Építészeti jellemzők

Az épület főbb jellemzői:

- egyhajós kialakítás,
- keskenyebb szentély,
- főhomlokzat fölé emelkedő torony,
- csehsüveg boltozat,
- barokk térszervezés.

A belső tér értékes berendezései közé tartozik:

- a XIX. századi oltárkép,
- a korabeli mellékoltár és szószék.

A Szent Anna-templom a 18. századi magyarországi későbarokk egyházi építészet jellegzetes példája, amely egyszerre hordozza a korszak építészeti formakincsét és a vidéki plébániatemplomok funkcionális egyszerűségét. Az épület tömegképzése, alaprajzi rendszere és homlokzati kialakítása egységes, kiegyensúlyozott kompozíciót alkot, amely jól illeszkedik a település falusias léptékéhez.

Az épület alaprajza egyhajós, keletelt elrendezésű, amelyhez a hajónál keskenyebb, zártabb kialakítású szentély kapcsolódik. A szentélyhez déli oldalon sekrestye csatlakozik, amely funkcionálisan és tömegformálásában is alárendelt szerepet tölt be. Az egyhajós térszervezés a kisebb vidéki templomoknál gyakori megoldás, amely a liturgikus funkciók ellátását egyszerű, jól áttekinthető térben biztosítja.

A templom tömegének meghatározó eleme a nyugati homlokzat elé emelkedő torony, amely rizalitszerűen lép ki a főhomlokzat síkjából. Ez a megoldás hangsúlyozza a bejárat tengelyét, és vertikális ellenpontot képez az alapvetően horizontális hajótömeggel szemben. A torony nemcsak építészeti, hanem vizuális szerepet is betölt: a településképben tájékozódási pontként jelenik meg, és a templom dominanciáját erősíti.

A főhomlokzat kialakítása visszafogott, ugyanakkor arányos és jól tagolt. A homlokzatot pilaszterek osztják, amelyek függőleges ritmust adnak az épületnek, és egyben klasszicizáló hatást is keltenek. A bejárat egyszerű, egyenes záródású nyílás, amely fölött a karzat szintjén szegmentíves záródású ablak helyezkedik el. E fölött egy ovális nyílás jelenik meg, amely a padlástér megvilágítását szolgálja, egyben dekoratív elemként is működik. A torony felső szintjein elhelyezkedő hangnyílások szintén szegmentíves lezárásúak, amelyek a barokk formakincs tipikus elemei.

Az oldalhomlokzatok egyszerűbb kialakításúak, itt a nyílások ritmusa és formája határozza meg az épület karakterét. A szegmentíves záródású ablakok egységes rendszert alkotnak, biztosítva a belső tér megfelelő megvilágítását. A homlokzatok vakolt felületképzése és visszafogott díszítettsége a vidéki barokk templomokra jellemző puritánabb megjelenést tükrözi.

A belső tér kialakítása a barokk térformálás jellegzetes megoldásait követi. A hajó két boltszakaszra tagolódik, míg a szentély egy boltszakaszos kialakítású, mindkettő csehsüveg boltozattal fedett. Ez a boltozattípus lágy íveivel és egységes felületképzésével harmonikus, egységes térélményt biztosít. A boltozatok nemcsak statikai szerepet töltenek be, hanem a tér akusztikáját és esztétikai megjelenését is meghatározzák.

A hajó nyugati végében elhelyezkedő orgonakarzat három íven nyugszik, enyhén kihasasodó kialakítással. Ez a megoldás dinamikát visz a belső térbe, és egyben hangsúlyozza a bejáratit tengelyt. A karzat alatti tér átmeneti zónát képez a külső és belső tér között, míg a karzat felső része a zenei funkciókat szolgálja.

A berendezés elemei közül kiemelendő a főoltár, amely a templom építésével egyidős, és a barokk oltárépítészet hagyományait követi. Az oltárkép – amely Szent Annát ábrázolja – későbbi, 19. századi alkotás, azonban stílusában és elhelyezésében illeszkedik az épület belső

teréhez. A mellékoltár és a szószék szintén a főoltárral egyidős, így egységes berendezési rendszert alkotnak.

Az épület anyaghasználata és szerkezeti kialakítása a korszak vidéki templomépítészetének megfelelő. A falazat tömör, vakolt felületképzéssel, a tetőszerkezet hagyományos ácsszerkezet, cserépfedéssel. Az anyaghasználat egyszerűsége és tartóssága hozzájárul az épület hosszú távú fennmaradásához.

Összességében megállapítható, hogy a Szent Anna-templom építészeti értéke az arányos tömegformálásban, a kiegyensúlyozott homlokzati kialakításban és a harmonikus belső térszervezésben rejlik. Az épület nem a díszítettségével, hanem a formai tisztaságával és szerkezeti következetességével válik kiemelkedővé. Ez a visszafogott, mégis karakteres megjelenés teszi lehetővé, hogy a templom a település meghatározó építészeti és vizuális elemévé váljon.

4.3 Műemléki jelentőség

A templom jelentősége több szinten értelmezhető:

- építészeti érték (barokk templomépítézet),
- történeti érték (település fejlődésének lenyomata),
- településszerkezeti szerep (központi elhelyezkedés),
- közösségi és vallási funkció.

5. A MŰEMLEKI KÖRNYEZET BEMUTATÁSA

A Szent Anna-templom műemléki környezete szervesen illeszkedik Nick település történeti magjához, amelynek térszerkezeti és vizuális központját maga a templom képezi. A településszerkezet alakulása során a templom köré szerveződő faluközpont jött létre, ahol a fő közlekedési tengelyek – elsősorban a kelet–nyugati irányú főutca és az észak–déli irányú kapcsolatok – találkozási pontja egy karakteres, térszervező csomópontot hozott létre.

A templom elhelyezkedése enyhén kiemelt, szabadabb térfalakkal határolt környezetben történik, amely lehetővé teszi az épület tömegének és homlokzatának érvényesülését. A műemlék környezetének egyik legfontosabb sajátossága a vizuális dominancia biztosítása, amely a falusias léptékű beépítés és az alacsony építménymagasság következtében ma is jól érzékelhető. A templom tornya a település több pontjáról feltárul, és tájékoztató pontként is működik.

A környező beépítés hagyományos falusias karakterű, amelyet oldalhatáron álló, jellemzően földszintes, hosszanti tömegű lakóépületek alkotnak. Ezek az épületek egyszerű tömegformálásukkal, vakolt homlokzataikkal és magastetős kialakításukkal egységes háttérrel biztosítanak a templom számára. Ez a léptékbeli és formai visszafogottság kulcsfontosságú a műemléki környezet értékeinek fennmaradása szempontjából.

A templom közvetlen környezetében kialakuló tér – amely a főutcák találkozásánál jön létre – nem klasszikus értelemben vett városi tér, hanem inkább egy falusias, lazábban határolt központi térség, ahol a közlekedési, közösségi és szakrális funkciók összekapcsolódnak. Ez a tér nemcsak fizikai értelemben, hanem használati szempontból is a település központja, ahol vallási események, közösségi találkozások és hagyományos ünnepek zajlanak.

A műemléki környezet részét képezik továbbá a templomhoz kapcsolódó kisebb léptékű szakrális elemek is (keresztek, szobrok, emlékjelek), amelyek erősítik a hely vallási és kulturális jelentés rétegeit. Ezek az elemek nem önállóan, hanem a templommal és annak környezetével együtt értelmezhetők, mint egy összefüggő szakrális térstruktúra.

A településképi arculat szempontjából kiemelendő a zöldfelületek szerepe is. A templom környezetében található fásított területek, kertek és kisebb zöldfelületi elemek nemcsak esztétikai, hanem térszervező funkcióval is bírnak. A növényállomány részben keretezi a templom látványát, ugyanakkor nem takarja el azt, így hozzájárul a vizuális érvényesüléshez. A faluközpontban elhelyezkedő idős fák – például a templom közelében álló nagy lombkoronájú gyedek – a tér identitásának meghatározó elemei.

A templom műemléki környezetének fontos sajátossága a **történeti folytonosság érzékelhetősége**. A jelenlegi épület egy korábbi, középkori templom helyén áll, ami azt jelenti, hogy a helyszín több évszázados vallási és közösségi használatot hordoz. Ez a rétegzettség nemcsak az épületben, hanem a környezetében is megjelenik, például a telekstruktúrában, az úthálózatban és a térhasználatban.

Összességében megállapítható, hogy a Szent Anna-templom műemléki környezete egy **egységes, történetileg kialakult, falusias léptékű térstruktúra**, amelyben az épített elemek, a zöldfelületek és a közlekedési rendszer szoros kapcsolatban állnak egymással. A környezet értéke nem egyedi elemekben, hanem azok összhatásában rejlik: a lépték, az arányok, a látványkapcsolatok és a használati módok együttese adja azt a karaktert, amely a műemlék megőrzésének alapfeltétele.

6. A TERVEZETT VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE

Nick község településterve a település fejlődésének biztosítása érdekében:

- új beépítésre szánt területeket jelöl ki,
- bővíti a lakó- és gazdasági funkciókat,
- fejleszti az infrastruktúrát.

A tervek célja a település fenntartható fejlődése, az értékek megőrzése mellett.

A változások közvetlenül nem érintik a templom telkét, azonban hatással lehetnek annak környezetére.

7. HATÁSELEMZÉS

7.1 Közvetlen hatások

A tervezett fejlesztések nem járnak közvetlen beavatkozással a műemlék épületébe. Az épület fizikai állapota közvetlenül nem veszélyeztetett.

7.2 Közvetett hatások

A közvetett hatások azonban lehetnek, azonban nem jelentősek:

- a beépítési intenzitás növekedése megváltoztathatja a település karakterét,
- új építészeti formák megjelenése zavarhatja az egységes utcaképet,
- a településmag térszerkezeti arányai torzulhatnak.

7.3 Látvány- és településképi hatások

A templom jelenleg domináns látványelem. A nem megfelelő fejlesztések:

- csökkenthetik vizuális hangsúlyát,
- megszüntethetik a rálátási tengelyeket,
- rontják a történeti térélményt.

7.4 Régészeti hatások

A templom környezete régészeti lelőhely, ezért minden földmunkával járó tevékenység:

- régészeti kockázatot hordoz,
- előzetes vizsgálatot igényel.

8. ÉRTÉKVÉDELMI JAVASLATOK

A műemléki értékek megőrzése érdekében az alábbi intézkedések szükségesek:

8.1 Településszerkezeti védelem

- a történeti utcahálózat megőrzése,
- a telekszerkezet megtartása,
- a templom környezetének kiemelt kezelése.

8.2 Beépítési szabályozás

- építménymagasság korlátozása,
- hagyományos tetőformák alkalmazása,
- tömegformálás illesztése a környezethez.

8.3 Anyaghasználat

- vakolt homlokzatok alkalmazása,
- cserépfedés előnyben részesítése,
- visszafogott színvilág.

8.4 Látványvédelem

- rálátási tengelyek megőrzése,
- templom dominanciájának biztosítása,
- zöldfelületek védelme.

8.5 Régészeti védelem

- földmunkák előzetes vizsgálata,
- szükség esetén feltárás biztosítása.

9. ÖSSZEFOGLALÁS

A vizsgálat megállapítja, hogy a Szent Anna-templom kiemelkedő műemléki értéket képvisel, amely meghatározó szerepet tölt be Nick településszerkezetében és arculatában.

A tervezett fejlesztések:

- közvetlen veszélyt nem jelentenek,
- ugyanakkor jelentős közvetett hatással lehetnek a műemléki környezetre.

A fejlesztések **feltételekkel támogathatók**, amennyiben biztosított:

- az építészeti illeszkedés,
- a településkarakter megőrzése,
- a látványvédelem,
- valamint a régészeti értékek védelme.

Németh Géza okl. építész É 08/0065